

At Vasarely's Home

Szabó Imola, Orosz Natália

Pécsi Tudományegyetem Művészeti kar

Intermédia művész szak, IV. évfolyam

Szijártó Zsolt egyetemi tanár, Horváth Csaba Árpád egyetemi adjunktus

„Vasarely Go Home!” Írja Major János a kezében tartott táblácskán, amit a Műcsarnokban megrendezett, 1969. október 18-i Victor Vasarely-kiállítás megnyitóján barátainak, feltűnésmentesen fel-felmutat. Na de, hova haza?! Fogalmazódik meg a kérdés...

Andreas Fogarasi, *Vasarely Go Home* című kiállítása elsőként Madridban, Zsófia Királyné Múzeumban (2011), majd a budapesti Trafó Galériában (2012) került nézőközönség elé. A tárlat dokumentarista módon, többek között a 69-es megnyitón készült képeket vonultatja fel. A kézben hordott tüntető tábláról azonban egyetlen fotó sem maradt fent, csupán megemlékezésekből lehet róla tudni. Interjúkkal idézi fel Fogarasi az ott történt akciót, amelyekben többek között Perneczky Géza, Keserü Ilona, Bereczky Lóránd, Bak Imre, St. Auby Tamás szólalnak meg. A 60-as évek végi kultúrpolitikai helyzet ambivalenciájáról mindent elmond Major attitűdje. Ez volt az első olyan tárlat a Műcsarnokban, melyen nyugati absztrakt művész reprezentatív egyéni kiállítással szerepelt a korabeli hivatalos magyar állami programban. (Akkoriban a kultúrpolitika az absztrakció mellett a kisebb körökben bemutatott happeningeket ellenezte leginkább.) Ugyanakkor a háttérbe szorított magyar neoavantgarde művészek mély ellenérzéssel viseltettek a „kapitalista konjunktúralovagnak” (Kürti E.) tartott Vasarely-vel és az op-art-tal szemben. A csendben történő tiltakozás jól mutatja a megnyilvánulási lehetőségek korlátozottságát.

Ezen ismeretek tudatában kezdtünk neki az *At Vasarely's Home* című performanszunknak. Más kontextusba szeretnénk volna helyezni az elsődlegesen megfogalmazódott „Vasarely Go Home” felszólítást. Akkor haza megyek! A Major által megfogalmazott felhívásnak eleget téve, ebből a nézőpontból kezdtünk gondolkodni, hogyan is tudnánk reagálni a megtörtént eseményekre, és miként kerülhetünk relációba Vasarely-vel.

Egészen más generáció szülöttje vagyok, mint az 1969-es megnyitón résztvevők. Én nem tudok emlékezni egy, emberektől hemzseggő Vasarely kiállítás megnyitójára. Én nem tudok újítként, a kinetikus művészet pionírként, az op-art úttörőjeként vagy a szocialista kultúrpolitika kedvezményezettjeként gondolni rá, hisz mióta én élek, Victor Vasarely van. Op art van. A kinetikus művészet vibráló izgalmát felváltotta a képernyő. Az a képernyő, amit számítástechnikai eszközeink jelentenek számunkra. Ezek egyaránt alkalmasak arra, hogy vibráló pixelekből tekintsünk meg egy festményt vagy embertársunk arcát. Egyfajta réteggént, layerként vannak jelen, amelyek a legtöbb esetben átfogalmazzák a személyes kapcsolatokat. Azonban nem mindannyiunk van abban a helyzetben, hogy a változásnak ilyen léptékben eleget tegyen. A nagyszüleim korcsoportja pontosan ilyen. Akik nem rohannak, pontosan tudják, mit, hogy szeretnek.

Az *At Vasarely's Home* (2022) című performanszunk egy olyan gesztust hordoz magában, amely egy unoka látogatását idézi fel a nagyszüleinél. Ugyanakkor az a szituáció, hogy interakcióba lépünk valakivel, aki nincs személyesen jelen, viszonylag limitált cselekvőképességet engedélyez. A szokásos nagyszülőknél töltött tevékenységek listájáról lekerülnek az olyanok, mint a főzés, a bevásárlás, a teázás, a sétálgatás és az ezekkel járó beszélgetések. Hiszen talán ez a legfontosabb. A társaság biztosítása. Akkor, amikor kikopni látszik a személyes találkozás, az együtt töltött idő, az olyan fajta megnyilvánulások, amelyek nem haszonszerzésből vagy haszonélvezésből származtathatóak.

Mit lenne hajlandó csinálni velünk Vasarely, az otthonában tett látogatás során? Az általa tervezett sakktáblára gondoltam, és teljesen egyértelmű volt, hogy játékra vagyunk hivatalosak hozzá. A művész már pályájának korai éveiben felismerte a fekete és fehérnek a polaritásában, ellentétességében rejlő kompozíciós lehetőségeket. Az optikai művészet többek között ezzel a polaritással is játszik és kelt illúzionisztikus hatást. Kísérletezett olyan kompozíciókkal, melyek átlátszó anyagra készült rajzok, szerigráfiák egymásra illesztéséből jöttek létre. A játékunk megválasztásánál fontos tényező volt, hogy olyan logikája és vizualitása legyen, ami ebbe a tematikába beleillik.

Emlékszem még, mikor dédnagyanyám zsírozni tanított. Ismerősök között nem egyedi eset, hogy felugranak rögzíteni a nagyszülőkhöz. És pontosan azért kártyázunk, malmozunk, sakkozunk velük, mert a mamától vagy a papától tanultuk azt meg. Megismertük a szabályokat, a lehetőségeinket a játékban. Az örökségátvitel, a beavatás fontos tényező ebben a folyamatban. Miután megismertük Vasarely „játékszabályait”, ami a polaritáson alapszik, az amőba játék mellett döntöttünk. A játék karakterei az – X-ek és O-k – megfeleltek a vizuális kritériumainknak, hogy illeszkedjenek Vasarely műveire.

Látogatóba mentünk hozzá, a szülőházként emlegetett pécsi Vasarely Múzeumba. Emiatt kapta a címét a performanszunk – *At Vasarely's Home* –, amit videódokumentáció őriz. (Orosz Natália, szobrászművész szakos hallgatóval kettőnk közös szellemi termékeként tartjuk számon ezt a munkát.) Az anyagválasztást illetően a mi készletünk egészen ellentétben áll Fogarasi használt materiáival. Ő kritikai analízisét szilárd alapokra fekteti, ahogyan a 2012-es kiállításon, a Trafó Galériában tette ezt márvány térelválasztók segítségével. Mi egy plexi lap, olaj kréta, és pár segítőkéz részvételével kezdtünk amőbázni, Vasarely alkotásaival a háttérben. A szó szoros értelmében. A játékmező úgy jöhetett létre, hogy a plexi lapot a kiállított műtárgy elé tartottuk olyan távolságban, hogy az erre rajzolt X-ek és O-k árnyékot vessenek a műtárgyra.

Vasarely munkái szolgáltak alapegységekként, a kockás füzet szerepét betöltve. Ezzel ő is pont ugyanolyan játékosná vált, mint mi ketten. Érdemileg szólt hozzá a játékhoz.

A kép, amit így kaptunk, többféleképp vált értelmezhetővé. A játszma síkra, azaz a plexire rajzolt karakterek egy valós adatot képviseltek, míg ezek vetett árnyéka csupán az illúzió világában léteztek. Ez a két létező így interakcióba lépett egymással. Megtörtént az a néma kommunikáció, ami két játékos között születik meg. Az a láthatatlan kötelék, ami a versengésnek abból a tényéből fakad, hogy ugyanazt akarjuk. A műtárgy új kontextusba helyezése ugyanazon elv alapján történik meg, ami létrejöttét is szabályozta. E szabályrendszer újra átélése, az op-art, a kinetikus művészet alapgondolatainak felhasználása, a már megismertek alapján. A reenactment, azaz újrajátszás aktusa valósul meg ebben, ami a beavatás élménnyel áll párhuzamban. A játék, mint fogalom, az op-art matematikai alapjaival szemben, és az otthon kiszámíthatóságával, védelemérzetével, ugyanakkor polarításban áll. A kiszámíthatatlanság élvezete, ami újra és újra játékra készít bennünket.

Így hát játszani kezdtünk. Semmiféle előzetes felkészültségünk nem volt, csakis a kellékek. Mint minden „rendes” játék során, házilag állapítottuk meg a szabályokat. A videófelvételünk teljes egészében őrzi az ott és akkor történeteket. Megbeszéljük közben, meddig tart a játék, technikai ötletek folynak, a teremőr furcsálló kérdéseket tesz fel, sőt még a címadás is ott helyben történik meg. Elkezdődik az a bizonyos beszélgetés, ami megtöri a hallgatag ház csendjét, és otthont teremt belőle. Több játszmát játszottunk le, visszavágási lehetőség adódott mindkettőnk számára. A háttérként választott Vasarely mű befolyásolta a játékot. A vetett árnyéknak látszódnia kellett, értelmezhető soroknak és oszlopoknak kellett létrejönniük. Az adott játszma végeztével egy papírtörölő segítségével letöröltük a „bábuinkat”. A fotó- és videódokumentáción kívül csak a végső mérkőzés őrződött meg fizikai állapotában, a plexi lemezen, ami tartalmazza a címet is.

Többnyire hajlamosak vagyunk megfélekezni dolgokról, és ezek fontosságáról. Ami mindig elérhető, alapvetőnek fogjuk fel. Ilyen az otthon szerepe, az emberi kapcsolatoké, a társas elfoglaltságoké, a szórakozásé. Az általunk létrehozott performansz ezeknek a fontosságoknak a felelevenítéséről szól. Egy alkalom, amit olyan sokszor nem teszünk meg, pedig minden esetben sajátos és egyszeri kommunikáció jöhetne létre. Mi alkalmat szenteltünk, hogy megtapasztalhassuk, néző és műtárgy, látogató és vendéglátó között létrejövő interakciót, amely hidat is igyekezett létrehozni a generációk között. Mint mindenkinek, egy emigrálni kényszerült embernek is jár az a gesztus és az a lehetőség, hogy „meglátogatom otthon”.

Melléklet

Bibliográfia

Fogarasi. Andreas: *Vasarely Go Home*. (Editor: Franciska Zólyom Sabine Schaschl). Leipzig. Galerie für Zeitgenössische Kunst - Zürich. Museum Haus Konstruktiv Spector Books. 2014.

Kürti Emese: Szemérmes performansz- Andreas Fogarasi: Vasarely Go Home! *Magyar Narancs* 2012. április 8. <https://magyarnarancs.hu/kepzmuveszet/szemermes-performansz-79283>

Kiállítások

Vasarely – Műcsarnok, 1969. október 18 – november 16.

https://mucsarnok.hu/exxite/c38mucsarnok/res/victor_vasarely.pdf

Vasarely – Modern Magyar Képtár új szerzeményei. Pécs, Janus Pannonius Múzeum, 1969 március – június. <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=19875>

Andreas Fogarasi: *Vasarely Go Home*. Budapest. Trafó Galéria 2012. március 10. – április 29.

Andreas Fogarasi: Galerie für Zeitgenössische Kunst, Leipzig 2014. február 1- június 1.

Hommage à 1969. Budapest, Vasarely Múzeum, 2020. február – március.

Interjúk, előadások

Andreas Fogarasi: *Vasarely Go Home*. Videó-interjúk (Perneczky Géza, Bereczy Lóránd, Keserü Ilona, Beke László, Maurer Dóra, Bak Imre, Pauer Gyula, Passuth Krisztina, St Auby Tamás 2011 május – június, Budapest)

<https://vasarelygohome.gfzk.de/index.php?s=videos&l=de>

Andreas Fogarasi: Vasarely Go Home / Lecture at MKE Budapest MKE, DLA előadó, 2012. március 1. <https://www.youtube.com/watch?v=Kn5HVNnpvpl>

Játékok

Victor Vasarely: *Planetary Folklore* című játék digitális változata <http://vasarely.duvinet.hu/>